

KÉT ERDEI NYENYEC MESE VERBOV NYOMÁN

B. LABÁDI GIZELLA

Szövegek

I.

Ñejānkan *ñā* mālama: „ñamej *χālakoη* kemāj *χoma* ñæλαάς?”

Ñejānκ tat kājā. Ñejānκ *lūsah* kem *ηελα*, *ñεsah* kem *ηελα*, *ñinlελ* kem *ηελα*, *karīη* kem *ηελα*, *tīη* kem *ηελα*, *apejη* kem *ηελα*, *toñah* kem *ηελα*, *noχoη* kem *ηελα*, *teʔumna* tilfa *χālakuη* kem *ηελα*, *jāmna* ñamej *χālako* taja me — *tufεj* kemta *ηελα*. *Tikeχet* *ñāη* mat *ñajʔ* kājā. *ñāη** mat *ñiʔ* täewʔ. *Atejfew* *koηa*. *Atejfew* ñejānkan mālama:

„Kuñana kansan?” Ñejānκ mālama: „ñā *šeʔej* ñætaptañās, mālama: „ñamej *χālakoη* kem *χoma* ñæλαάς?” Tilfa *χālakuη* kem *ηελαtm*, *jāmna* *jāteλta* *χālakuη* kem *ηελαtm*.” *Atejfew* mālama: „ñamej *χālakoη* kem *χoma* ñæmaj?” Ñejānκ mālama: „*Saηkman* *χālakuη* kemkāt, — *ñεsīη*, *lūsah*, *karīη* — *fikīη* kem *χoma*.” *Atejfew* mālama: „*Seλ* taja meʔ!” Ñejānκ *semta* *wenala*. *Atejfew* ñejānκ *sem* *pāχamānanta* *mātañāta*. Ñejānκ tat *käεχελεʔ*. *Tajna* *ñāη* mat *täewajʔ*. *ñā* *jūñεηata*: „ñamej *χālakoη* kem *χoma* ñæmaj?” — Ñejānκ *seta* *jikū*: „u-ü-u-u” — *tetλi* *mān-šetü*, — „u-ü-u-u” — *wātata* *jikū*.

II.

Karī wäeko, *lūsa* wäeko *ηowkana* *jilīηaxaη*. *Sājat* *kunāt* *jilīmāñtʔ* *seλ(?)* taja *ρowaχaη*. *Karī* wäeko *lūsa* wäekon mālama: „*Karī* *tātepāt* *lūsa* *tātepātχat* *ñāλka*.” *Δūsa* wäeko mālama: „*Ñiʔ* *ηoʔ!* *Talem* *ñiʔ* *ηoʔ!* *Δūsa* wäekoη *tātepāt* *ηoptalem* *ñāλka*.” *Sīpsāj* *ñāχajonaʔ* *ρowaχaη*. *Potuλmāñtʔ* *seλ(?)* *pin* *juakjīχīη*. *Pin* *juakjīχīη* — *apejñæ* *kajaxaη*. *Sājat* *kunāt* taja *jātηaxaη*. *χæemλitʔ* *jet* *sīta* *apejaʔaj* taja *jātηa*.

* VERBOVNÁL *ñāη* ill. *lūsah* szerepel, ez minden bizonnyal elírás.

Kūkezena χιλᾶτ? ka?maj?. Tajna wāηktamf? kaφαηαηη. Tiki wāηkχant? wa?ānjixiη. Šājat kunāt taja kuniχiη. Taja wīsumαηη. Kūkezena wāηkanf? ŋoη kisūmna jāmp apej toηα. Δūsa wāeko taja tιααχᾶlata. χᾶemta šimna wīt kājā?. Mašej wī? ηᾶemaj — numf? taηomaj. Jāmp apej ŋimej ηα?. Kūkezena lūsa wāeko χiηiηαaj? — Kapī wāeko ŋāmpīta: „lūsa wāeko! Šājay kifi ŋuŋon tāpta?!”

Maši lūsa wāeko wīsaαmaj. Kapī wāeko wīmfa taλem kānamaj.

A mesék fordítása

I.

Így szólt a szúnyoghoz az ördög: „Melyik állat vére a legjobb?”

A szúnyog aztán elment. Ivott orosz vért, nyenyec vért, tundrai vért, osztják vért, ízlelte a rén, a medve, a vörös róka, a sarki róka, a magasan repülő madár vérét, a földön ahány állat csak él, mindnek a vérébe belekóstolt. Aztán ismét elindult az ördög sátrához. Az ördög sátrába nem érkezett meg. Egy madárral találkozott. A madárka így szólt a szúnyoghoz. „Hol jártál?” A szúnyog azt mondta: „Az ördög megkérdezte tőlem, mondván: Melyik állat vére a legjobb? „Repülő madár vérét ittam, földön járó állat vérét ittam.” A madárka szólt: „Melyik állat vére volt a legjobb?” A szúnyog mondta: „A különféle állatok vérénél a nyenyecé, az oroszé, az osztjáké — ezeké jobb.”** A madárka szólt: „Add ide a nyelvéd!” A szúnyog kidugta a nyelvét. A madárka a szúnyog nyelvét tövestül kitépte. A szúnyog aztán elment. Ott az ördög sátrához ért. Az ördög kérdezte: „Melyik állat vére volt a legjobb?” — A szúnyognak nincs nyelve: „u-u-u” — nyögi csak, — „u-u-u” — szava sincs.

II.

Egy osztják és egy orosz apó együtt élt. Amint így éldegéltek, egyszer összevesztek. Az osztják apó így szólt az oroszhoz: „Az osztják sámánok erősebbek az orosz sámánoknál.” Az orosz apó meg mondta: „Nem úgy! Bizony nem! Az orosz apó sámánjai ugyancsak erősek.” Barátaink így vitatkoztak. Közben veszekedtek, kimentek az utcára. Az utcára mentek — medvévé változtak. Sokáig mentek-mendegéltek. A két szem irányában megy a két hatalmas medve.

Egyszer aztán lehullott a hó. Ott gödröt ástak maguknak. Ebbe a gödörbe belefeküdtek. Egy ideig ott (el)aludtak. Aztán felébredtek. Egyszer(csak) a gödör bejáratánál egy kígyó jelent meg. Az orosz apó akkor öklével rávert. Szeme gödrébe könny szökött. Ahogy a könnycsepp megjelent, az ég máris nyáriásra változott. A kígyó eltűnt. Az orosz apó hirtelen észrevette: — Az osztják apó fogva tartja: „Orosz apó! A teás csészémet ne törd össze!”

Bizony az orosz apó eszét veszttette. Az osztják apó így lopta el az eszét.

** VERBOV fordítása így hangzik: „A különféle állatok vére közül — a nyenyecé, az oroszoké, az osztjákoké — ezeké jó.”

Ez a nyenyec mondat szó szerinti fordítása, amely nem veszi figyelembe azt a másutt észrevett grammatikai tényt, hogy a mellékneveknek nincs fokozása, illetőleg hasonlításra az ablativus szolgál.

Szójegyzék a mesékhez

1. OP *neñāṅk*, N *neñik*; S, Nj. *nejāk*, P *nedāṅk* Mücke
2. O *ḡa*, Oks. *ā*; Lj., Nj. *ḡā* unterirdischer Totengeist
3. O, N *mānc*; Lj., Nj. *māns*, Kis. *mā(n)š* sagen
4. *am*: O *ḡawe* was, was für ein; etwas; Lj., Nj., Ni., Kis., P *ḡamī* was, etwas
(*Verbovnál ḡamej*)
5. Nj., P *ḡā laku*, Lj. *ḡā lako* ~ *ḡā laku* Wild
6. O, N *ḡem?*; S, Nj., Kis., P₂ *kem*, P *kim* Blut
7. O *sawa*; Lj., S, Nj., Kis., P *ḡoma* gut; hübsch (z. B. von Angesicht)
8. O *ḡeš*, Sjo. *äeš*; Lj. *ḡeš*, Kis. *ḡeš* sein
9. *ta-*, *tā-* (Pronom.): O *tād*, *tāda*; S, Nj., Kis. *tat* dann; natürlich, selbstverständlich (bejahende Antwort)
10. O *ḡeš*; Lj., Nj. *kāeš*, Kis. *kāeš* weggehen, sich wegbegeben
11. O₁, N *lūca*; Kis. *rusā*, P *lūse* Russe
12. O *ḡāerc*, N *erš*; Lj., Nj. *ḡers*, Kis. *ḡerš* trinken; einen Schluck tun
13. O, N *ḡeneč?* Mensch, Mann, Samojede; Lj., S, Nj., P *ḡešā*, Kis. *ḡešā* Mann, Mensch, Samojede
14. O *ḡeļi* fremd, ungewöhnlich; Nj. *ḡiři jāt-čer* Bewohner eines fremden Landes, Fremdling, Kis. *ḡiḡlišer* in fremder, ungewohnter Weise; erd. (l. VERBOV) *ḡiḡliel* tundrai nyenyec
15. O *ḡabi* Knecht; Ostjake, N *ḡawej?ne* russische Frau; Lj., Nj. *kapī* Ostjake, Kis₂, P *kapej? ne* Ostjakin
16. O, N *tī*; Lj., Nj., P *tī* (zahmes) Rentier
17. D, Lj., Nj., Kis. *apī* Bär, Donnern; (S) Blattern, Pocken, P, Kis. *apej* Bär
18. O *čoñe*, N *toñā*; Lj., S, Nj., Kis. *čoñā* Fuchs
19. O *noḡo*; Lj., Nj. *noḡoa*, Kis. *noḡo* Polar-, Eisfuchs
20. O₁ *cū*, O *tū* hinauf; aus dem Weg; Nj., Lj. *ci?uw*, S *ču?uw*, Kis. *tū?uw* hinauf
21. O *ćirć* fliegen, umherfliegen; Lj., Nj. *ćis*, Kis. *tiš* fliegen, davonliegen
22. O, N *jā*; S, Nj. *jā* Land, Erde, Ort, Stelle, Platz
23. O, N *meš*; Lj., Nj., Ni. *meš* nehmen; sein
24. *ta-*, *tā-* (Pronom.) jener: O *tāki* id., *tāj?* dorthin; Lj₂, S *tāj* dort, P *tāj?*, Nj. *tajā* id.
25. OP *tūkū* alle, O *ćukūcej* alles
26. O *ćikī*, N *tikī*; S, Nj., P *ćikī*, Kis. *tikī* der dort, der
27. O *mā?* Zelt; Hütte; Heim; S *mā?* Zelt; Hütte, Haus, Heim, Lj., Ni., Nj., Kis₂. *māt*, P₂ *mā?* id.
28. O *ḡāñi?* wieder, U-Ts. *āñi?* id.; Nj., P *ḡāj(šej)* id., Kis., S, Nj. *ḡiji* anderer
29. O *ñis*; Nj. *ñis*; Kis. *ñiš* Infinitiv des verneinenden Hilfszeitwortes
30. O *tāewā* ankommen; erreichen, einholen; hinbringen; Nj., Lj. *tāewāš* id., Kis. *ñi tāewor?* (es) reich nicht (bis dahin), P *tāejwanāš* hinbringen
31. Lj., S *atićew*, Nj. *atićew*, Kis. *atejtew* kleiner Vogel
32. O, N *ḡoš*; Lj., Nj. *koš* finden
33. *ḡu-*, *ḡi-* (Pronom.): O *ḡūna* wo?; Nj. *kuna* id., ill. *ḡiḡāna*; *kuḡāna*

34. O *śi?* Form, Bild, N *śu?ū* mich (urspr. „meine Schattenseele“); Lj. *śe?ij*, Kis. *śe?ij*, P *śi?ej*, Nj. *śi?ij* id.
35. O *ñedā* loslassen, freilassen, gehen lassen, *ñedaptā* schicken; Lj., Nj. *ñejtaptās*, Kis. *ñetaptās* schicken, gehen lassen, freilassen
36. O *jādā* zu Fuss gehen; Lj. *jātas*, Kis. *jātas* id., Lj. *jātirānām*... ich führte ihn in die Zelte, Ni. *jātirānata* entführte, Nj. *jātirta*, Lj. *jātirta* (myth.) böser Wesen, das im Innere des Menschen umhergeht und bald plötzliche Schmerzen verursacht
37. *śā-* (Pronom.); O *śān* wieviel?; Kis. *śān* id., Nj., S *śānok* id., Nj. *śān* ~ *kun* welcher Abstand?
38. Lj., S. Nj. *śe* Zunge, Kis. *śe* id., P *śekuśā* Drücker, Abzug (der Flinte)
39. O *wenać* dehnen, ausdehnen; Lj. *wen?aas* id. (z. B. einen fertig geflochtenen Lasso gerade), Nj. *wenaś*, augm. *wenarś* id.
40. O *pāxā* Bucht, *pāxā?* Wurzelende (eines Baumes; des Geweihs); Lj., S *paχā*, Kis₂, Nj. *paχa*, P *paχaη?* id.
41. O *madā* durchschneiden; Nj. *matās* id., Lj. *tāhāη* *matāt* schneide durch!, Kis. *matajir* 2. sg. fut., P *matabsūm* id.
42. OP *jun*; Nj. *jūñ*, P *đūñ* Kenntnis, Bescheid (z. B. davon, wo jemand sich aufhält, von einem Sachverhalt usw.); OP *junarā* sich erkundigen
43. O *jan̄ko* nicht dasein, nicht vorhanden sein; Kis. *jakoś*, Nj. *jakoś* id.; O *jan̄kū* nein; ist nicht vorhanden; Nj. *jāηku*, Lj. *jikū*, S *jiku*, P *điηku* od. *điku* id.
44. O *teṛi* leer, unbewohnt; unnötig, ohne Grund; gerade zu, ganz; S *teḷi jā* öde Gegend, Lj. *tāeḷi* nur, Nj. *teṛi* id., P *teḷi ηeḷm* Osten; Ostwind
45. O *wāda*; Lj., Nj., S, P *wāta* Wort, Sprache
46. O *wesaku*, N *wesako*, *wesko*; Lj. *wāejsiku*, S *wāesiku*, Nj., Kis., P *wāeku* der Alte; mit diesem Namen nennt auch die Frau ihren Gatten
47. O *ηob?*; Lj., Nj., Ni., P *ηop* eins, einer..., Lj. *ηopkna* zusammen
48. O *jile* leben, wohnen, N *jilem?* ich lebe, wohne; Lj. *jilīηa* er lebt (wohnt) Nj. *jirīηāj?* (es) ist (noch) unverdorben, P *jilīηemapan?nāj* wenn ich lebe
49. O *śer?* Sache, Angelegenheit; schlechte Sache; Postpos. auf Weise, wie; Lj. *śert tāejwaj?* es geriet in eine schlechte Sache (lud eine Schuld auf sich), S *mañ śeḷ* meine Angelegenheit, Kis. *śer memaj* es beging eine böse Tat (ein Verbrechen), Nj. *ηamī śermna toηān* mit was für einem Anliegen bist du gekommen
50. *pū-*: Lj. *pūηaχa* sie (Dual) streiten, Kis. *poηaχa* id., *hāηat poηa* (er) schimpfte dich
51. O *tādibe*, N *tādiwe*; Lj., Nj., Kis. *tācipe* Zauberer, Schaman, S *tāciperna* (er) wurde ein Schaman, Lj. *tācipet* schamanisiere, Kis. *tāiipetηa* (er) schamanisiert
52. O *ηar*, N *ārka*; S, Nj., Ni. *ηarka*, P *ηālkāde?aj* Grösse
53. -*ηo* Verstärkungspartikel, russ. -*χe*
54. O, N *taēm?*, Lj., P *taēm?*, Nj. *taēm* so
55. O *ηob* ~ *taēm?* ebenfalls
56. kel.-erd. *śipsaj* БОТ (l. VERBOV)
57. O *nā*; Lj., Nj., P *nā* Gefährte, Kamerad, Bruder
58. O *podā* sich schlagen, raufen; Lj. *ηamī potāηān* was streitest du!, Kis. *ηemtxanata poturηa* es ficht mit seinem Geweih, Ni. *tī hāmtxana potorstu* das Rentier ficht mit seinem Geweih, Nj. *pon poturηa* (er) streitet, zankt sich immer

59. Kis. *pī* Draussenraum, Ni., S *pīn?* hinaus, Lj., Nj., *pīn* id.
60. O *jurkā*; Kis. *durkaš* aufstehen, Lj. *konaxalí? dīxa?*, *jurxalí? dīxa?* sie (Dual) fingen an zu Schlafen und Standen auf, P *dukknuη toηātās* ich kam am Morgen
61. O, N *sew*; Lj., Nj., S, P *χäem* Auge
62. O *jet?* auf-zu, nach-hin; geradeaus; Nj. *ηamī jet toηa* weshalb ist er gekommen?, P *māt det kāj* geh hinter das Zelt!
63. O, N *šide*; Kis. *šita*, Nj. *šice* zwei, P *šičeš kola* zweijähriger Rentierbulle
64. O *sira*; Nj., Kis. *χira*, P₂ *χile* Schnee; Winter, Lj. *χireta kā?maj?* es würde Winter
65. O *χāmā* hinab-, herabsteigen (z. B. von einem Baum, einem Berg); Kis. *kā?maš* id., S, Lj. *tiše kā?maj?* er stieg hinab, Nj. *kā?mjemt?* (sie mögen) sich (an diese Stätte) herablassen!
66. *ta-*, *tā-* (Pronom.): O, N; Nj., Lj., Kis. *tajna*, *tājna* dort
67. O *wāηk* Grube, Grab; Lj., S, Nj., P *wāηk* id., Höhle der Wildes
68. O *χādec* od. *χādec* krallen, kratzen; kis. *katāš* id., Nj. *χire wāηk kačem?maj* er scharrte eine Grube in den Schnee (z. B. ein Fuchs nach Fressen suchend)
69. O *wānā* sich (auf die Seite) niederlegen (eigentl. von Tieren, wie vom Hund, Rentier, Elch u.a., seltener vom Menschen); Nj. *wā?anaš*, Kis., Lj. *wā?naj?* id.
70. O *číkī*, N *tíkī*; S, Nj., P *číkī*, Kis. *tíkī* der dort, der
71. O *χοño*; Nj. *koñoš*, Kis. *koñoš* schlafen
72. O *jesamé* auflodern, aufleuchten (Feuer, Blitz); Kis. *wīsūmš* erwachen, aufwachen, Lj. *wīsūmš* id.
73. O, N *ño*; S, Nj. *ño* Tür
74. *kīsu-*: Lj. *wābsχana rātat maχāta kīsumna* schlage ihn mit dem Rute auf den Rücken!, Nj. *jaxa kīsumna čí?wñā ηaxaηñe kajemna* wir gingen zu dreien an dem Fluss entlang aufwärts, *maχāta kesumna* längs seines Rückens an-
75. O, N *jāmp*; Nj. *jāmp* lang, Lj. *jāmp apī* Schlange
76. O *toš*; Lj. *toš* kommen, S *tūliš tutam?* ich komme bestimmt..., Kis. *toje* er komme!, P *tūdīta?* kommet!, Ni. *šān hīnun to?* komm nie!
77. O, N *tira* Faust; S *tira* id.; O *tīreč* mit, der Faust schlagen; Kis. *tīle?aš*, Nj. *tīre?aš* id., Lj. *tiraχalēta* (er) schlug (ihn) mit der Faust
78. O *ši*; Kis. *ši* Loch
79. O, N *jī?*; S *wi?*, Lj., Nj., Ni., P *wit* Wasser
80. S *maš* Interj. zum Ausdruck des Ärgers, der Unzufriedenheit, S, Nj., P *mašej?* id.
81. O, N *nūm?*; Lj., S, Kis., Nj., P *nūm* Himmel; im Himmel wohnender höchster Gott
82. O *tā?*; Lj₂, Lj. *taη?* Sommer; O *taηoč* den Sommer zubringen, Lj. *taηo?oš*, Kis. *taηo?oš* id.
83. *χu-*, *χi-* (Pronom.); Ni. *kukeχena* einmal
84. O *saηū* Blick; Kis. *χαηū* id., Sehvermögen, P *χαηo* id., Lj. *χαηūta kā?maj* sein Blick senkte sich (d.h. es ist verlegen, z. B. ein durchgegangenes Rentier, das zurückgeholt worden ist), S *χαηu?o* er hat ein gutes Sehvermögen (sieht sehr weit), P *χīηū?ηā* id.; O *sīreč* blicken, hinsehen; Nj. *pīñā χīηū?* sieh dorthin!

85. O *ńamā* fassen, ergreifen, packen; Nj. *ńa?mas* id., *ńampíta* er hält (es) fest, hält (es) in der Hand
86. U *śāj*; Lj., P *śāj* Tee
87. O, N *χíde* Tasse; Kis. *kíte* id., Lj. *ćāj kície* Teetasse
88. O *tāχālā* zerstreut sein, O *tāχāptā* zerbrechen (trans.); Nj. *tāχaptās* id., Kis. *tāχaptām?* ich zerbrach, Lj. *ńamāet ńiχij tāχapta?* wann sie dir nur nichts zerbrächen
89. O *maši?*, N *māesi?* vielleicht
90. O, N *jī* Verstand, Gedanke, Vernunft; Kis., Nj. *wī* id.; O *jīsālmé* wahn-sinnig werden; Lj. *wīserama* er wurde wahnsinnig
91. O *χānā* tragen; Nj. *kānās* id., Lj. *mérča kánańata* der Wind entführte es, *māt kānāt* trag (es) nach Hause!

Utószó

E VERBOV által lejegyzett két mese*** a keleti-erdei nyenyec nyelvjáráscsoportból való. Felismerése könnyű: az *r*(*r*) hang helyén Λ ($\acute{\Lambda}$) áll.

Az általunk használt fonematikus hangjelölés (vö. HAJDÚ: Chrest. Sam. 25 kk.) egyébként csak részben különbözik VERBOVÉTÓL. Az eltérések a következők:

mivel mindig a szótagkezdő mássalhangzó palatizált vagy nem palatizált volt a szabja meg, hogy utána a magánhangzónak melyik allofónja következik,

VERBOV *e, ē, ə, ē = e; ɛ, i = i, ɛ̄, ī = ī,*

s mivel a magánhangzók kvantitása az *o* esetében is elhanyagolható,

VERBOV *o, ō = o.*

Az *ae* diftongust mi *äe*-vel jelöltük.

A mássalhangzóknál

VERBOV $l = \Lambda, l = \acute{\Lambda}, h = \chi, s = \acute{s}, ʃ = ?.$

A két mese további — a LEHTISALONÁL jelzetekétől ill. a HAJDÚ PÉTER, VERBOV s más nyelvtanok által említettekétől eltérő — hangtani sajátosságai:

1. Az erdeire jellemző *é* helyett a tundraihoz hasonlóan *t* jelentkezik. Vö. *ćiki*, ill. *tiki*.

2. A keleti-erdeiben általános *d*, noha ez az ejtémód is terjed, egyetlenegyszer sem mutatkozik a *j* helyén, még olyan esetben sem, amikor LEHTISALO *d*-s adatot közöl. Vö. *jułkaś*, ill. *ďurkaś*.

3. Egy esetben szokatlan palatalizálódással találkozunk. L. *jiśimāńt?*, vele szemben pl. *potułmāńt?*. Ez valószínűleg a palatális környezet hatásával magyarázható.

4. Ugyancsak egy esetben $t + \acute{\Lambda}(i)$ mássalhangzó-kapcsolatot találunk más nyelvjáráások *t(i)*, ill. $\acute{\Lambda}(i)$ mássalhangzójával szemben. Mivel hasonló példát mostani vizsgálódásainkkor nem találtunk, legfeljebb arra gondolhatunk, hogy ha nem elírás, a *-ti*, *-łi* limitáló képzőt hangsúlyozza ez a mássalhangzó-betoldás.

*** Lelőhelye: Archiv IN AN SzSzSzR, Leningrad, F. K-LI, op. 1, No 261; s számomra MIKOLA TIBOR másolta le.

5. Ami a magánhangzókat illeti, itt is érvényesül az az erdei, de LEHTISALONál ritkán jelzett sajátosság, hogy az *-ī* helyén *-ej* szerepel. Vö. *apej* (~ *apī*), *atejtew* (~ *atīew*), *ηamej* (~ *ηamī*).

6. Bár az eredeti nyelvjárások az utolsó szótagban *u*-zók, itt *o*-val (ill. *o* ~ *u*-val is) találkozunk. Vö. *χālakon* ~ *χālakun*, *wāeko* (LEHTISALONál *wāeku*).

7. Az a nyenyecre jellemző sajátosság, hogy a *χ* hangot megelőző és az azt követő magánhangzók csak megegyezők lehetnek, esetünkben kizárólagos érvényű, holott ez az eredeiben nem általános. Vö. *tāterpatχat*, *ñāχajona*, *powaxχaη*, *χiηiηlaj*? stb.

A két mese morfológiai, szintaktikai jellemzőit a következőkben foglalhatjuk össze:

1. A *sīta* zwei mennyiségjelzős singulárisi alanyhoz ugyancsak singulárisban álló állítmány tartozik, holott az általános szabálynak megfelelően duális állítmányt várnánk.

2. A melléknevek fokozása ismeretlen. Az értelemszerűen középfokúnak fordított, egyébként itt állítmányi funkciójú melléknév mellett a hasonlítást az ablativus fejezi ki. Vö. *ηamej χālakon kemaj χoma ηāelās*? 'Melyik állat vére jobb?'; *Kapī tāterpat lūsa tāterpatχat ηālka*. 'Az osztják sámánok az orosz sámánoknál jobbak'.

3. Az egyébként elkülönülő nyelvtani kategóriák keveredését legszembetűnőbben a determinált és indeterminált igealakok ingadozó használata mutatja. Vö. *Ñejāηk šemta wenaλa*. 'A szúnyog a nyelvét kidugta'. Vele szemben: *Atejtw ηejāηk šem pāχamānantā mātaηāta*. 'A madárka a szúnyog nyelvét tövestül kitepte'.

4. Az igei személyragok az *-n*- tövű igékhez *-j*- koaffixummal csatlakoznak. Ezt a koaffixumot itt az *-λ*- tövű igéknél is felfedezhetjük.

5. Az erdeiben meglehetősen általános ugyan az ún. jelöletlen genitívus, esetünkben azonban mind a $\emptyset$ morfémás, mind az *-η* ragos genitívusra akad példa, sőt arra is, hogy ez az *-η* melléknévképzőként funkcionál. Vö. *ηamej χālakon kemāj χoma ηāelās*? 'Melyik állat vére jobb?'; *Atejtw ηejāηk šem... mātaηāta*. 'A madárka a szúnyog nyelvét kihúzta'; *Ñejāηk lūsa kem ηela*. 'A szúnyog orosz vért ivott.'

6. Hasonló a helyzet a tárgy kifejezésénél is: az erdeiben a $\emptyset$ morfémás accusativus mondható általánosnak, mi viszont mind az *-m* ragos, mind a $\emptyset$ morfémás accusativusra találtunk példát.

Ha a fenti — nagyon vázlatos — grammatikai összefoglalást áttekintjük, arra a megállapításra kell jutnunk, hogy e VERBOV által lejegyzett két keleti-erdei mese nyelvjárási sajátosságai sok esetben átmenetet mutatnak az erdei és a tundrai nyelvjáráscsoport között.

Megállapításaink további kutatásokat igényelnek. Nem lenne érdektelen annak (nagyobb anyagon történő) megvizsgálása pl., hogy mikor használatos a jelölt, ill. a jelöletlen tárgy, s van-e összefüggés a mellette álló igealak determinált vagy indeterminált volta (s a tárgy milyensége) között.

A mesék művészi értékéről keveset mondhatunk, hiszen rendkívül rövidek, inkább csak töredékek. Gondolatmenetük, stílusok számunkra szokatlan. Cselekményük majdnem kegyetlen, mondanivalójuk következetlen, nyelvileg egyhangúak. Mindez természetesen nem általánosítható, s az is bizonyos, hogy több mese elolvasása megértőbbé tenne bennünket.

ZWEI WALDJURAKISCHE MÄRCHEN

von

FRAU G. B. LABÁDI

Die Vervasserin publiziert zwei waldjurakische Märchen aus dem Nachlass von VERBOV mit Wörterverzeichnis und Erklärungen.